

Tənha və nəhəng Hamlet

Qərribədi. Hamlet Qurbanov uşaqlığımda ilk gördüyüm və marağımı çəkən aktyorlardan olsa da, sonralar oturu-burduğum, haqqında yazdığım sənət adamları arasında nədənsə o, yer almadı. Hərçənd, onun istedadı və fəaliyyəti daha böyük diqqətə layiq idi.

Görünür, bu da taleyin növbəti ironiyası idi, aktyoru yalnız buraxmamışdı. Əslində bəxt sarıdan yarımayan, həyatın sürprizlərindən qaçammayan Hamlet Qurbanovun yaşadığı ömür büsbütün yalnızlıq içində keçdi. Daim insanların, illah da, doğulandan dünyadan köçənədək onu özündən çox istəyən anası Gülxar Həsənovanın əhatəsində ola-ola tək qalmaq ürk ağrıdan həqiqətdi. Ancaq nə etməli, Hamlet sələflərindən "miras" qalmış zavallılıq taleyini yəqin beləcə yaşamalıymış.

Bəli, bütün zamanların böyük aktyorlarının oxşar bir cəhəti varsa, bu da onların tale payına düşən zavallılığıdır. Şekspirin məşhur qəhrəmanı, adaşı kimi krallığa layiq, di gəl, iddialı olmayan Hamlet. O istər sənət, istərsə də şəxsi həyatında nəyə iddialı idi ki? Heç nəyə. Cavabın qısalığına baxmayaraq, suallar, şərhlər, yozumlar uzun-uzadıdır. Axı o, kimiydi və nə istəyirdi? Hamlet Qurbanov özü fərqi olmasa da, dünən və bu gün təkrarsız istedadı və qəribəliyi ilə əksəriyyətin qəbul elədiyi sənətkar idi - bu faktıdır. Ancaq generalıq potensialını bilib-bilə, duya-duya sənətin əsgəri (öz təbircə desək "soldat" - S.E.), sıra nəfəri tək usanmadan xidmətdəydi bu sənətkar. Heç nəyə can atmadan, heç nə uğrunda çarpışmadan. Ətrafında dolan insanları demək olar, hamısı xalq artisti fəxri adı, dövlət mükafatı, ev, maşın əldə etmək üçün mübarizə apardıqları halda, Hamlet belə məsələlər zərrəcə düşündürmürdü. O, adaşı, faciə qəhrəmanı kimi bəşəri ideyalar yolunda vuruşmaqdan və özünü qurban verməkdən də uzaq idi. "Xarakterizə xarakterəm" - bu formulu sənətkar vaxtilə teatrşünas alim Aydın Talıbzadəylə söhbətində öz təbiəti haqda söyləmişdi. Onu qəribə adam adlandıranlara cavabısa mənə, daha maraqlıdır: "Mən yaşayıram, mən dəyişirəm. Hər gün rollarım da dəyişir. Həyat nə verdisə, onu qəbul eləyirəm..."

Bəs həyat ona nə vermişdi? İstedad, zəhmətkeşlik, düzlük, yüksək alicənablıq və eyni zamanda atasızlıq, həmkarlarından gələn paxıllıq, məmurların əsirgəmədiyi biganəlik, illərin ağrı-acısı hesabına infarkt, anlaşılmaz mühitin yadigarı - pozulmuş nigah, yarımçıq ailəlik və s. Hamlet Qurbanov bütün bunları tək canına, cəmiyyət için-

de, ancaq ondan təcrid olunmuş halda yaşamağın şərtlərini müəyyənləşdirmişdi özü üçün. Kimsəylə paylaşmadan, həm mənəvi, həm də ömrünün son illərindəki cismani ağrı-acılarını ən yaxın insanların belə, yük etmədən. Öz hücrəsinə çekilmiş tənha krallar kimi. Bu tənhalıq onu xoflandırırda. Dünyasına baş vurmaq, hissiyatlarını, yaşantılarını oğurlamaq keçəcəkdə sanki kimlərsə üreyindən. Bundan qurtulmağın yolu sa Hamletə görə işə düz gedib, düz gəlməkdən ibarət idi. Və görünür, elə bu səbəbdən sənətkar heç kimə qaynayıb-qarıxmazdı. İş-gücü, qayğıları, üreyinə yatan, yatmayan nə vardısı, birçə adama da söyləməzdi. O, mövlənə Cəlaləddin Ruminin "ya olduğun kimi görün, ya da gördüyün kimi ol" tezisini qəbul elədiyindən həyatın gerçəkliklərindən üzlürdü. İnsanlardan qaçması, onlara inamsızlığının kökündə də məhz mövlənin düstur və tövsiyə kimi irəli sürdüyü fikrin həyatda öz yerini tutmaması dururdu.

Otuz ildən artıq Hamlet Qurbanovla eyni teatrdə çalışmış Ra-

sent ("Bağ mövsümü"), Dəmirov ("Cin mikrorayonda"), Mirbağır ağa ("O dünyadan salam"), televiziya tamaşalarında oynadığı Nikoviç ("Nazirin xanımı"), Sadıxov ("Atayevlər ailəsi"), Müəllif ("Yollar görüşəndə"), qraf Albifiorita ("Mehmanxana sahibəsi"), Professor ("Evləri köndələn yar"), İldırım Bəyazid ("Topal Teymur"), Uolter Ross ("Qapalı orbit") və s. rollar onun aktyorluq bioqrafiyasının zənginliyindən xəbər verir.

"Sevil" film-operasının çəkilişləri ilə əlaqədar quruluşçu rejissor V.M.Qorikker milli teatra gedib "Unuda bilmirəm" tamaşasına baxır. Tamaşadan sonra Kamran rolunun ifaçısı Həsən Turabovla qrim otağında görüşən rejissor Cəmil rolunu yaradan aktyorun kimliyi ilə maraqlanır. Onun ifasından zövq aldığını və təcili bu aktyorla görüşmək istədiyini söyləyir. Bir azdan onlar həmin otaqda tanış olurlar. Rejissor bayaqki xoş sözləri bu dəfə Hamletin özünə deyir və ona çekəcəyi filmə sınaqsız-filansız Əbdülməli bəy rolunu oynamağı təklif edir. Çoxları bu təklifə sevinər və dərhal razılıq verirdi. Hamletse düşüncəyə dalır, sonra rejissordan indiyədək hansı filmləri çekdiyini xəbər alır. Ətrafdakılar Qorikkerin pərt olacağını və yaqin otaqdan çıxıb gedəcəyini gözləyir. Ancaq rejissor əksinə, imtahan vermiş kimi sakit-sakit filmlərinin adlarını deyir. Növbə "Motsart və Salyeri"yə çatan-

qadındı ki, mənə, onu başa düşmək lazımdı. Deyilənə görə, Hamlet özü ailə sarıdan keçirdiyi iztirablara illərin ardından son qoymaq istəmişdi. Tale yazısını, cavanlıqdakı tək qətiyyətsizliyimi, analığından savayı ata, qardaş və bacı əvəzi Gülxar Həsənovanı tapdalayıb keçə bilməməsi, ya daha nələrsə arzusunun reallaşmasını engəlləmişdi. Anasının taleyi ilə müəyyən oxşarlıqları varıydı. Hər ikisinin nigahı pozulmuşdu. Birincisi nigah məsələsini unudub yeni ailə qurmağa can atmamışdı. İkincisi otuz üç yaşında qurduğu ailənin ömrünün qısalığını özünə dərd elədiyindən onun bərpasını düşünsə də, uğur üzünə gülməmişdi. Ancaq bu da həqiqətdi ki, atası Ağadadaş Qurbanov ailəsinin - onun və anasının yanına bir daha dönmədiyi halda, Hamlet sağalmaz xəstəliyə - xərcəngə düşər olduğu günlərdə Cəmilə xanım daim başının üstündəydi. İk cərrahiyyə əməliyyatından sonra yaşayacağına ümid yaranmışdı və bu, rəsmən ondan ayrılmamış xanımını çox sevindirirdi. Bir vaxtlar Hamletin dediyi kimi, sanki hər şey qabaqdaydı. Nigahın hüquqi tərəfini və digər rəsmiyyətçiliyi qəbul eləməyən Hamlet əhvalını soruşan həkimlərlə mehriban ünsiyyətdəydi, xəstə yatdığı günlərdə. Belə baxanda onun xarakteri baxımından bu, təbiydi. Qocalıq barədə təsəvvürünü soruşduqda, "ölüm gələr, ölürük"

fiq Əzimov həmkarını xatırlayarkən sənətkarın kin-küdurətdən, qeybətdən uzaqlığını, uşaq kimi məsumluğunu xüsusi qeyd etdi: "Doğrudu, qapalı adamıydı, amma açıq-aşkar duyulurdu ki, son dərəcə həssas təbiətli. Haqsızlıq, qədir-qiyəmət verməmək onu sıxsda da, məğruruydu, nəinki vəzifəcə böyüklərə ağız açar, heç bu barədə kiminləsə danışmazdı da. Xeyr-şərdə iştirakıyınan da seçilməzdi. Məsələn, mən, rəhmətlik Şahmar Ələkbərov, Həsən Məmmədov, Kamal Xudaverdiyev və başqaları bir-birimizin evinə qonaq gedərdik, toy-düyündə iştirak edərdik. Ancaq Hamlet belə yerlərdə gördüyüm yadıma gəlir... Onun aktyor istedadına institut illərindən bələdiydim. Xatirimdədi, bizdən bir kurs yuxarı oxuyurdu. Bizim sənət müəllimimiz Məhərrəm Haşimovuydu, onlarınkı Mehdi Məmmədov. Səhv eləmirəm, Nazim Hikmətin "Şöhrət və ya unudulan adam" əsərini diplom tamaşası kimi hazırlamışdılar. Doktor rolunu oynayırdı. Bundan bir müddət qabaq Akademik Dram Teatrında həmin əsərə Nəsir Sadiqzadə quruluş vermişdi. Doktor obrazını Həsənəğa Salayev yaratmışdı. Təbii ki, yüksək ustalıqla. Sənətdə təzə-təzə addımlamağa başlayan Hamletin ifasına bir başqa cür maraqlı alınmışdı".

Hamlet Qurbanovun Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrının səhnəsində yaratdığı Səlim bəy ("Qaçaq Nəbi"), Şəkərlinski ("Kəndçi qızı"), Doktor Lalbyuz ("Dəli yığıncağı"), Udriya ("Adsız ulduz"), Şamxal ("Şəhərin yay günləri"), Əliqulu ("Əliqulu evlənin"), Karenin ("Canlı meyit"), Hacıb ("Xəyyam"), Ferdinand ("Firtına"), İbrahim xan ("Vaqif"), Ağahüseyn ("Büllur sarayda"), Şükür bəy ("Kimdir haqlı?"), kinofilmlərdə canlandırdığı Əbdülməli bəy ("Sevil"), Qıpçaq Məlik ("Dədə Qorqud"), Sədr ("Babamın babasının babası"), Do-

da Hamlet daha bir sual verərək onun məşhur aktyor Smoktunovskiyə işlədiyini dəqiqləşdirir. Bundan sonra rejissora müsbət cavab verir. Bu hadisənin şahidlərinin baş verənlərə təəccüb və pərtliyinə baxmayaraq, Qorikkerin aktyorun suallarını təbii qarşılamağa da maraqlıdır. Yeri gəlmişkən, məhz "Sevil"-i lentə alan rejissor sonradan iş prosesində Hamlet Qurbanovu yenidən kəşf edir, aktyorluq istedadına, filmə bütün iştirakçılardan savayı yalnız onun roluna uyğun vokal partiyasını özünün ifa eləməsinə, qeyri-adi fantaziyasına vurulur və ona qəribə bir qiymət verir: "Siz əgər öz qədrinizi bir balaca bilsəydiniz, nəinki Azərbaycanın və digər respublikaların, həmçinin bütün dünyanın ən məşhur aktyorlarından biri olardınız". Hamletlə dəfələrlə səhnədə tərəf-müqabil olmuş Həsən Turabov müsahibələrinin birində əcnəbi rejissorun fikrini razılaşaraq, həmkarının heç kəsə rəqabət hissilə yanaşmadığını, tələblərinin qabiliyyətindən qat-qat aşağı olduğunu söyləmişdi və bu keyfiyyətləri yüksək istedadla malik insanın alicənablığı kimi qiymətləndirmişdi.

Aktyorun ana tərəfdən qohumu, sonralarsa həyat yoldaşı olan Cəmilə xanım həyatda belə umacaqsız, heç kimin qəlbinə qırmayan, özünü başqasına qurban verən insan görmədiyini dilə gətirməklə, onun yoxluğuna çox heyifsləndiyini gizlədə bilmədi. Yalnız-yaxılması bu dəfə ağızdan çıxan sözə yox, min bir fikir yağın gözə idi. Axı həyatı puç olmuş yalnız hökmü, ağır xasiyyət kimi tanınan anası Gülxar xanımın istəyinin əleyhinə çıxmayan Hamlet deyil, həm də onun yeganə oğlu Səlimi dünyaya gətirən

söyləmişdi haqansa. Ölümse qocalıq yetişmədən vaxtsız-vədəsiz, günbəgün, saatba-saat yaxınlaşmaqda idi. İçində min can gəzdiren bir insan oğlunu, bir taleşiz sənətkarı, ayağı yerdəyən ruhən göylərdə dolayan təki-dünyanı, tənha, xoflu kral Hamleti 57 yaşında aparmaqçun...

Seymur Elsevər
seymur_elsever@yahoo.com

